

De paniek

De 17^e augustus werd de censuur op de Gentse bladen ingevoerd. "Vooruit" schreef tegen de censuur een protestartikel in regel en vergeleek deze maatregel met de Russische willekeur. Bij ons in Duitsland werkte de censuur reeds vanaf het eerste uur van de oorlogstoestand. Maar de censuur kon op de duur te Gent de waarheid niet tegenhouden. Duizenden nieuwe vluchtelingen stroomden in Gent toe en moesten onderdak en voeding hebben. Ze kwamen meest van Leuven, Tienen en Aarschot, en werden voor het grootste gedeelte in het feestpaleis ondergebracht. Ze verhaalden in schrille kleuren de gruwelen van de Duitse ulanen, die ze volgens hun zeggen gezien hadden en aldus werd bekend, waar de Duitse soldaten zich reeds bevonden. De burgerlijke pers, die de oorlogsverklaring van Japan aan Duitsland wist te berichten, en mededeelde, dat de Russen op weg waren naar Berlijn, dat Italië toelating had gegeven aan Engeland en Frankrijk om in de Middellandse Zee met de vloot te kruisen, en dat er tegenover anderhalf miljoen Duitsers 2.200.000 Fransen en Belgen stonden in het westen, kon de bevolking niet troosten. Het was tevergeefs: de neerslachtige massa liet zich niet ompraten en voelde dat het oorlogsgevaar dichter bij Gent was, dan de officiële berichten en de stemmingmakerij der bladen aangaven.

In de loop van de morgen van de 17^e augustus, trokken tienduizenden vrouwen en mannen naar de bedevaartplaats Lourdes bij Oostakker en baden daar voor de overwinning der

Belgische wapens en een spoedige vrede. De Brusselse bladen, die iedere morgen en iedere avond met de treinen binnenkwamen en die door de Gentenaars zo gretig verslonden werden, konden nog nauwelijks de feiten verzwijgen.

Zo werd er geschreven, dat de loopgraven rondom Brussel slechts aangelegd werden om de hoofdstad te beschutten tegen Duitsers, die verdwaald waren bij hun "nederlaag" te Luik en om ze zodoende gemakkelijker te kunnen vangen, en dat de bouw van deze verdedigingswerken niet aan militaire, maar aan maatregelen van zuivere voorzichtigheid beantwoordde. Het volk geloofde hier niet meer in. Wie tussen de lijnen kon lezen, vermoedde het naderende gevaar. Het viel ook op, dat de bladen als op hoger bevel plots niets meer vertelden over de vreselijke Duitse gruwelen en tezelfdertijd een proclamatie aan de bevolking afdrukten die luidde:

"Luidens bevel van de minister van binnenlandse zaken maak ik het volgende bekend: In geval de vijand in de stad komt, niet schieten! Noch beledigingen noch bedreigingen uiten! Zich thuis houden en de vensters sluiten! Wanneer de soldaten zich van uit een huis verdedigen, moeten de burgers het onmiddellijk verlaten, opdat de Duitsers niet zouden kunnen beweren, dat de burgers op hen geschoten hebben. Een burger, die op de vijand schiet, begaat een roekeloze misdaad, daar hij zijn naaste bloedverwanten en medeburgers, vrouwen en mannen en kinderen aan bloedige

ondergang blootstelt", enz. Een handeling in strijd met dit bevel zal met gevangenzetting en verbanning gestraft worden.

Een andere bekendmaking van de Gentse burgemeester Braun luidde:

"Bekendmaking:

Duitse troepen hebben een reeks Belgische steden bezet. Het is te vrezen, dat ze ook naar Gent zullen komen. Men moet echter niet zonder reden bevreesd zijn. De stedelijke besturen zullen op post blijven en hun ambt voortzetten in alle rust en waardigheid. Ze verzoeken de bevolking de stad niet te verlaten. De vijand kan van rechtswege geen aanslag doen, noch op de eer der vrouwen, noch op het leven der burgers, noch op het private eigendom. Hij kan slechts burgers straffen, wanneer deze hem aanvallen of beledigen. Ik bezweer de bevolking daarom, zich te willen onthouden van elke vijandelijkheid ten opzichte der vreemde soldaten en verzoek degenen, die wapens hebben ze naar hun politiecommissariaat te dragen, waar men een ontvangstbewijs zal afleveren. De afgegeven wapens zullen goed bewaard en na de oorlog weer aan de eigenaars teruggegeven worden. Medeburgers, luister naar de vaderlandse raad van de burgemeester en schenk hem volle vertrouwen. Zolang hij leeft en vrij is, zal hij voor uw rechten, uw eer en uw eigendom optreden.

Leve het onafhankelijk België! Leve Gent!"

De 20^e augustus, 's avonds, kwam het bericht, dat Brussel in de voormiddag door de Duitsers bezet was. 's Nachts kwam de Gentse burgerwacht van Brussel terug en tezelfdertijd werd bekendgemaakt, dat haar artillerie zich van Beverlo naar Herentals bij Antwerpen teruggetrokken had.

's Anderendaags kwamen de Brusselse bladen niet binnen. Generaal Gouffinet, die met zijn staf uit Brussel gevlucht was, zou op het Gentse Stadhuis zijn kwartier opslaan. Niettegenstaande alles schreef de "Flandre Libérale": "La situation reste toujours bonne", en een ander blad verzekerde, dat het het plan geweest was van de Belgische staf Brussel op te geven en te laten bezetten. Er was hier van niets anders sprake dan van een fijne strategische list. Engelsen, Fransen en Belgen, die rondom Antwerpen gereed stonden om op te trekken, zouden namelijk noordwaarts vooruitrukken en op die wijze het Duitse leger dat in België stond, doorsnijden en onschadelijk maken. "Indien het zo uitvalt" schreef "Vooruit" zou het een schoon resultaat zijn. Laat ons hopen!" Maar reeds de 22^e augustus moest "Vooruit" zijn hoop, indien het die ooit gekoesterd dat, weer laten varen en het schreef in grote letters: "De Duitsers op weg naar Gent!"

Reeds kwamen berichten uit Aalst. Het Stadhuis was met 10 man bezet. Het waren de gevreesde ulanen, die sedert 1870 ook in België de mensen schrik aanjoegen. De Gentse burgerwacht bezon zich rap en kwam tot de overtuiging, dat ze eigenlijk slechts bestond uit zeer vredelievende en brave

burgertjes, die in de nood hun hart tot in hun schoenen laten zakken. De burgerwacht, die de nacht doorbracht in het feestpaleis, vluchtte dan ook in allerlei naar de stad en leverde er op Kouter haar wapens af, die onmiddellijk naar Antwerpen gevoerd werden.

Op de burelen der militaire en burgerlijke besturen ging het er toe als in bijenkorven. De leiders verloren het hoofd. Ze wisten niet of ze moesten blijven of vluchten, en ten slotte beslisten ze het laatste te doen. De censuur vluchtte het eerst naar het onneembare Antwerpen. "Vooruit" zond haar bijtende scheldwoorden achterna en publiceerde een aantal artikels, die door haar verboden geweest waren. Onder andere was er een, dat de val van Luik uitvoerig behandelde. Met snijdende smaad bespote hij ook de "heerlijke berichten" van het Belgische oorlogsministerie te Antwerpen, dat in de "Bien Public" verklaarde niets af te weten van de bezetting der hoofdstad. Die verklaring werd afgelegd 19 uur na de bezetting van deze stad.

Intussen werd er reeds vermeld, dat 200 ulanen van Aalst op Gent aanrukten. Men verzekerde, dat deze vijandelijke troepen zich reeds om 5 uur in de voorstad Melle, de bekende plaats met haar villa's en bloemisterijen, bevond. Nog altijd trachtte men met geruststellende berichten de verschrikte bevolking te sussen. Er werd medegedeeld, dat de Duitsers verpletterd en dat Leuven en Brussel weer ontzet waren. Van een andere kant beweerde men, dat het gros van het Duitse leger over Ninove en Geraardsbergen naar Frankrijk zou

trekken en dat Gent buiten de gevaarlijke zone lag. Het volk geloofde echter deze berichten niet meer; het kon immers de waarheid duidelijk genoeg bespeuren aan de koortsachtige bewegingen der besturen. Post, Telegraaf en Nationale Bank sloten hun kantoren. Om 10 uur 's morgens werden oorlogsvrijwilligers, die zich op het Sint-Pietersplein en de aangrenzende boulevards oefenden, plots teruggeroepen naar de kazernes. Gauw werd alles ingepakt en ze vertrokken in de richting van Menen. Alle andere soldaten, de militaire bakkerij en alle auto's vluchtten overhaast naar Antwerpen.

Maar niet alleen de militairen, doch ook een groot aantal vermogende Gentse burgers verlieten de stad in een wilde vlucht.

De schrik had deze rijken zozeer aangegrepen, dat ze de dolste vermommingen uitdachten om ongemerkt te kunnen vluchten. Op de Godshuizenlaan steeg een bekende gravin in haar auto in kledij van een eenvoudige meid; ze hield een korf op de knieën en zat naast de chauffeur, terwijl de eerste knecht en kamenier in het rijtuig plaats namen om te fungeren als graaf en gravin. In razende vaart vlogen zij zo de Hollandse grenzen over.

Als bij toverslag verdwenen de Belgische vlaggen, die sedert het uitbreken van de oorlog de huizen der patriottische burgers versierd hadden; men moest eens de gevreesde ulanen kwaad maken! Het Gentse schepencollege, dat in die beroerde tijden nog de meest manhaftige houding van alle

besturen aannam, zond een moedige officier van de burgerwacht in de richting van Aalst, om inlichtingen omtrent de bewegingen van de vijand in te winnen.

Toen het uurwerk op het Belfort middag wees, waren alle Gentse kazernes leeg; er was noch man noch muis meer in te vinden. In wilde haast waren de verdedigers van het vaderland gevlucht en hadden alles laten liggen: proviand, kledingstukken, wapens, enz. In de militaire bakkerij zat het brood nog in de oven en in de keukens van de kazernes stond de soep in de ketels over te koken. In de lancierskazerne op de Brusselsepoortstraat hadden de soldaten de poorten wagenwijd opengelaten en juichend stortte het volk zich in de gebouwen om er alles leeg te plunderen. In het militair hospitaal gebeurde hetzelfde. De lichtgekwetsten waren vertrokken in burgerkleren en de massa sleepte alles weg, wat kon. De politie kwam natuurlijk zoals altijd in dergelijke gevallen te laat.

Het Zuidstation en het Sint-Pietersstation en de Dampoort waren omringd van duizenden nieuwsgierigen. Er reden nog slechts treinen en richtingen: Gent-Eeklo-Brugge, Gent-Ronse, Gent-Aalst, Gent-Brugge-Oostende en Gent-Antwerpen-Waas. De Gentse bladen werden niet meer vervoerd per spoor. Het gemeentebestuur hield bestendig zitting en wachtte in het Stadhuis tot halftien 's avonds op de aangekondigde ulanen. Deze kwamen echter niet. De Gentenaars hebben die nacht wilde dromen gehad.

De volgende zondag verbeterde de stemming niet. Geen commandant, geen gouverneur, geen soldaten in de stad. De heren der burgerwacht met revolver en slepende sabel waren verdwenen. De angstige "Bien Public" eiste weer bewapening, teneinde de bevolking tegen het gepeupel te kunnen beschermen. De bladen die nu weer grotere bewegingsvrijheid hadden, trachtten de burgers nog altijd moed in te pompen. Ze vertelden weer fantastische gebeurtenissen, sprake van kolossale Duitse verliezen en glanzende Franse zegepralen en meldden de landing op de Belgische kust van 165.000 man Engelse troepen. Van dag tot dag kwamen er meer en meer verbondenen binnen. Daarbij maakte men de bevolking wijs, dat de ulanen niet eens zulke vreselijke wezens waren, als men eerst verzekerd had. Ze spraken vreedzaam met de bevolking en betaalden contant hetgeen ze kochten.

Ten andere, de ulanen, die men de Melle, Heusden en Destelbergen gezien had, waren afgesneden van het leger en zouden spoedig krijgsgevangen gemaakt worden.

Verder werd aangekondigd, dat generaal Clooten met zijn staf en 300 gendarmen te paard van de Brusselsesteenweg naar Gent gekomen waren en alle maatregelen getroffen hadden om Gent te bevrijden van de inval van de vijand.

's Avonds om 6 uur liep weer een dwaas gerucht door de stad. Men zegde, dat Duitse spionnen in het Seminarie op de Reep binnengedrongen waren. Duizenden omringden het

reusachtige gebouw, dat de gehele plaats beslaat tussen Winkel-, Lange Wijngaard-, Lange Boomgaardstraat en Reep. Dit Seminarie diende later onder de Duitse bezetting als Hohenzollernkazerne.

Iedereen beweerde uit een of ander keldervenster, deze of gene dakopening het gezicht van een Duitse spion te hebben zien naar buiten kijken.

"Er is een officier in uniform bij!" zegde een klein braaf ventje, dat van schrik krijtuit geworden was.

"Ik herkende de spionnen onmiddellijk aan hun Duitse taal!" Verklaarde een jonge wijsneus, en een vrouw verzekerde plechtig, dat de spionnen bommen bij zich droegen.

Een elegante luiaard, die anders rond dit uur zijn tijd doorbracht in het "Café des Arcades" op de Kouter, had met zijn eigen ogen een gesloten auto gezien, die de spionnen vervoerde. Een andere nobele meneer had duidelijk gehoord, dat de spionnen binnen in het Seminarie de muren met hamers overklopten. Nog een andere beweerde de Duitsers te hebben zien rondlopen met lantaarnen. "Het spreekt vanzelf" sprak een diepzinnige manier met witte baard en grote bril, – het type van de middelmatige bediende – "dat de Duitsers hier ook een geheim wapendepot aangelegd hebben, zoals men er een te Antwerpen en te Luik ontdekt heeft!"

Van minuut tot minuut groeide de massa aan, die het Seminarie omringde. De zenuwachtigheid nam toe en de menigte begon te roepen en te schelden. Maar geen enkele wilde de eerste zijn om het gebouw te bestormen en een Duitse bom op zijn heldenborst te ontvangen.

Eindelijk kwam er een sterke politiepatrouille, die zich een weg baande door de massa. Voor de poorten van het Seminarie bleven ze staan. Ze waren nog de enige bewapende macht te Gent. Ze loerden naar de raadselachtige vensters van het reusachtige gebouw om de spionnen te ontdekken en hun gebeurlijke vlucht te verhinderen.

Dan naderden de Gentse pompiers, sleepten een lange ladder bij het gebouw en draaiden deze in de hoogte.

De wachtende menigte houdt de adem in, en opeens stijgen de spuitgasten langs de ladder en gluren voorzichtig door de ruiten in de kamers en zalen van het gebouw, en klimmen tenslotte op het dak. Ze ontdekken niets.

Er is ook niets te vinden!

Geen enkele spion werd ontdekt!

Langzaam en hoofdschuddend verlaten de pompiers en de politie de plaats des onheils.

De menigte beeft van schrik, gaat traag uiteen en laat zich niet wijsmaken dat er geen spionnen in het gebouw

verborgen zijn. Maar ze zijn zeker te goed weggekropen, om ontdekt te worden.

De zondagnacht daalt over Gent neer zonder dat de muziek haar vrolijke wijsjes op de Kouter tegen de patriciërshuizen laat weergalmen.

Verwoeste huizen te Melle-Kwatrecht - 7 september 1914

Bloemenmarkt op de Kouter

De Vrijdagmarkt